Szárhegyi Lázár István oltármegrendelése Lengyel Pétertől 1670-ben.

Ritka érdekes okmányt őrzött meg a szárhegyi gróf Lázár családnak az Erdélyi Múzeumba 1913-ban letett gazdag levéltára. Egy oltárkészítő szobrász és festő szerződése, illetve konvenciója ez, mely abból a korból Erdélyből, a székelyföldről unikum. Erdélyben tudvalevőleg a XVII. század elején és derekán a protestántizmus uralkodott s a székely Csík-Gergyó- és Kászon székeken, valamint Marosszék és Háromszék nehány faluján kivül csak elszórva maradt ott nehány katholikus egyházközség. A székely katholikus egyházak mind szegény vidéken maradtak meg, s így már csak ennélfogva sem nyujthattak alapot nagyobb lendületü müvészethez. Erről a területről ebből a korból ezért jóformán nincs is müvészettörténeti adatunk. Annál becsesebbnek kell tartanunk tehát azt a konvenciót, mely *Lengyel* Péternek mintegy előírja a *szárhegyi* oltár tervezetét. A gyergyó-széki Szárhegy ősi fészke volt a Csík-Gyergyó és Kászon székben nagybirtokos és ott legelőkelőbb Lázár családnak, melynek különben a XVII. sőt a XVIII. század folyamán is egyik ága református volt. A Szárhegyen lakó ág azonban a XVII. század második felében buzgó katholikus maradt. Udvarházuk mellé már a XVII. század derekán zárdát állítnak s a Lázár-levéltár több emlékét őrzi buzgóságuknak.

Az 1670-ben élt Lázár István, saját korában jelentékeny tényező volt. Már hasonló nevü atyja a csíki királybiró, befolyásos és kedvelt embere I. Rákóczy Györgynek. Első feleségétől, vádotfalvi, másként pókakereszturi *Székely* Ilonától 1626 táján született István fia 1659—60-ban szintén csíki királybiró lett. A II. Rákóczy György és Barcsay Ákos fejedelmek közt folyt harczokban az előbbi oldalán találjuk, s pártállásáért fogságot is szenvedett. Apafi Mihály trónrajutása után ennek híve marad, de 1678-ban a Béldi Pál-féle összeesküvésbe keveredik, Fogaras várába zárják s 1679-ben ott hal meg. Ez a Lázár István 1665 elején Szárhegyen kápolnát építtetett, s a mellé egy darab helyet adott a Szent Ferencz-rendi szerzeteseknek. Ide aztán a cantionaleja után az irodalomtörténetből ismeretes *Kájoni* János, aki a marosszéki mikházi zárdát is újra építtette, 1669-ben új épületet emeltetett. Kétségtelennek tarthatjuk, hogy *ennek a zárdának építtetésével függ össze az 1670 nyarán kelt oltármegrendelés is.* Az oltár bizonyára a zárda templomát díszitette s így valószínünek kell tartanunk azt is, hogy midőn a kurucz háboruk alatt 1709-ben a zárda leégett, az oltár is oda pusztulhatott.[1]

---

[1] Források: Gr. *Lázár* Miklós: A szárhegyi gr. Lázár család. Orbán Balázs: A székelyföld leírása II. 112—17. Benkő Károly: Csík-Gyergyó és Kászon székek leírása. Ezeken kivül az oltármegrendelő Lázár István anyjának előnevére a gr. Lázár és br. Bálintitt levéltár adatai.

EME

A konvenczió különben élénk képet ad arról, hogy az oltárt megrendelője milyennek kívánta. Műszavai alapján a *tekeres* (csavaros) oszlopokról s a *czifrákról* (diszítmény) és sűrű angyalfejekről akkor is sejthetnők, hogy az oltár milyen ízlésben készült, ha nem tudnók, hogy 1670 körül a barokk stilus uralkodott. Még csak azt jegyezzük meg, hogy a szegődőlevél végén említett czímerek alatt Lázár István és felesége Petky Kata czímerét kell értenünk. Az oltárkészítő mester személyéről nincs semmi adatunk.

Az érdekes szegődőlevél a következő:

Anno Domini 1670, die 5 Julii.

Eképpen convenialtunk **Lengyel** *Péter mesterrel a száárhegyi oltár csinálásról, a* **Lázár** *István uram akarattyából; fa művére, festésére, aranyozására, ezüstözésére etc. ami materiale kévántatik, az úr ő kegyelme szereztet.*

Az úr ő kegyelme ad neki flor. 100 azaz száz forintot kész pénzt, ételt, italt tisztességesen; fél eytel bort ebédgyére, vacsorájára hasonló képpen, sert jót a fellett s időközbe is mikor kévántatik.

Az úr ő kegyelme e conventio szerént azt kévánnya, hogy az oltár igen böcsülletes és tisztességes legyen, három részbe vagy contignatioba; az alsó részen két oszlop mindkét felől és két statua, az oszlopok közepin angyalok, a tombaban tabernaculum leszen két oszloppal, szárnyakkal, a tetején mécsessel, a tomban fellyel két angyalfő. — A második részen két oszlop, tekeres, szőlővel, szárnyával, két statuával; a hova kivántatik angyalfővel, a hova czifrával; nyolcz angyalfővel ad summum. A felsőrészen feszület, Szűz Mária, Szent János. A fremogába, azaz az alsó ürességbe a minden szentek irásos képe, a felsőbe Sz. Catherina, a kerekkel. A statuak alatt Sz. Albert és Sz. Márton püspökök, középben Sz. István első martyr és Sz. Lőrincz, fekete fundamentummal leszen és fodor partával mindenütt.

NB. Az úr s az asszony ő kegyelmek czímerét fel meczi, a hova illendőbb.

Pater Janos Sz. Miklósi mpr.

A levél hátán későbbi feljegyzés: 90 (kihúzva 226) Litt. S. Szárhegyi oltárcsinálóval való alkalom de anno 670.

Kelemen Lajos.